

Egyre vigyázzunk, s erre az utasítás is figyelmeztet. A filozófálásnak sziréni hangjai vannak. Ha nem vigyázzunk, messze menő spekulációkba bocsátkozunk, a metafizika ingatag talajára lépünk. A növendék, ha követni akar, vagy a szkepticizmusba téved, vagy olyan problémák megoldásába, amelyek nem erejéhez valók.

Azért hát csak megmutatni a tények magaslátáról a filozófia ígérét földét, ösztönt adni a belépésre; hadd vezesse be oda az ifjút az autodidaxis vagy az egetem!¹

SÁFRÁNY LAJOS.

A SZELLEM A SPORT ISKOLÁJÁBAN.

(Prévost Marcel felolvasása.)

Testnevelési működésemben már régóta vallom és hirdetem azt a sokaknak kellemetlen igazságot, hogy a testi kultúra nem lehet öncél, sem pedig a céhbeliékné monopóliuma. Hisz maga a józan gondolkodás s a legegységibb filozófálás is megérteti velünk, hogy valamint a *test* a szellem és lélek nélkülözhetetlen kelléke s hű fegyvertársa, azonképen ápolása, edzése is ezeknek szolgálatában áll. S valóban egyetemes, egy egész nemzetre kiható üdvös mozgalom és testi megújulás csak úgy képzelhető, ha a tornatanítókon, aktív sportférfiakon és versenyzőkön kívül ez a helyes meggyőződés az egész vonalon hódít s legalább az értelmiségnek közkincsévé válik. Ezért kell számon tartani s a legnagyobb figyelemben részesíteni azokat az örvendetes tanúságtételeket, melyekkel időnként a társadalom kiválóságai lépnek a nyilvánosság elé s melyeknek egyik klasszikus mintája az alább egész terjedelmében közölt beszéd, mellyel Prévost Marcel, a hírneves francia író a Brüsszelben június havában megtartott nemzetközi olimpiai, vagyis testnevelési és sportkongresszust megnyitotta.² Hazafias indokok birtak arra, hogy a rendelkezéseimre bocsátott eredeti kézirat alapján ezt az írásművet honfitársaimnak is bemutassam, mert bízom benne, hogy a hypersportolók nagy és hatalmas táborát.

¹ Irodalom: *Paulsen*, Einleitung in d. Philos. Stuttgart, 1904. — *Paulsen*, Philos. Propädeutik. (Rein, Handbuch d. Pädagogik.) — *Lehmann*, Erziehung und Erzieher, 9. Kap. Berlin, 1901. — *Lehmann*, Wege und Ziele d. philos. Propädeutik. Berlin, 1905. — *Wendt*, Die philos. Propädeutik (Baumeister, Handbuch.) — *Klamarik*, A magyarországi középiskolák újabb szervezete. Budapest, 1903.

² Ennek a tanulságokban gazdag kongresszusnak eredményeiről annak idejében külön fogok beszámolni.

önismeretre s mérséklésre fogja bírni, folyóiratunk olvasóinak, a művelt közönségnek pedig kivétel nélkül szellemi-lelki gyönyörűségére fog szolgálni.

Mintogy a szellemes író itt némileg idegen területen mozog, éltem a kritika jogával s az eredetinek közlése után rámutatok egy-némely túlzásra és tévedésre, hogy a fogalmaknak tisztázásához a magam részéről is hozzájáruljak.

Ime az emlékezetes beszéd szabad fordításban.

*

«Bármennyire is csodálkozzanak azon, hogy egy egyszerű regényíró hivatott meg ennek a kongresszusnak bevezetésére, magának a regényírónak meglepetése még nagyobb. Nem mintha az írásnak mindennapi mestersége az üdvös testgyakorlatokat elhanyagoltatta volna velem: a sportbeli újjászületés Franciaországban akkor kezdődött, amikor én a gimnázium padjait odahagytam s én annak tanulságait megszívleltem . . ., de nekem úgy tetszett, hogy hivatottabb specialisták nagyobb ékesszólással foglalhatták volna el ezt a helyet, mely alól én csak a restségnek nem menthető mentségével vonhattam volna ki magam.

Az izmok és a szellem, a testi ügyesség és szellemi élénkség a sport és a gondolkodás között fenálló hagyományos ellentét: az óvilág egy olyan közhelye, melyet a történelem, az ész s a mindennapi megfigyelés dacára sikerült halomra dönteni. A gondolatembernek, a szellemi munkásnak klasszikus típusa: a tudós, aki ügyetlen végtagokkal, esetlen mozdulatokkal s félénk tekintettel minden biztosságát elveszíti, mihelyt dolgozószobájából az életbe kilép. Ezzel szemben a modern regény- és színműírók abban tetszelegnek maguknak, hogy a sportférfiaktól megtagadnak minden, szellemi dolgokra alkalmas képesítést. Hány jelentős író választotta ezt az ellentétet költői munkájának kiinduló pontjául! Mindkét fél jogosan neheztelhet az irodalomra és a közvéleményre, melyek viszonylag megtagadják tőlük majd az önálló mozgás, majd az önálló gondolkodás képességét. Nem egyéb ez egy könnyelmű doktrínánál, melynek tarthatatlanságát mindenki beláthatja, mert hisz az agynak nyeresége a módszeres izomgyakorlatok által biztosított általános egészségi állapot révén minden kétségen felül áll. Mi ennél is tovább akarunk menni s felvilágosítani óhajtjuk a kételkedőket aziránt, hogy a sportbeli fegyelmenek példája és követése nyereséggel és tökéletesedéssel jár a gondolkodás fegyelmezésére is. Hogy ennek megfordítottja nem kevésbé igaz, abban nincs kétség s azt nem egyszer beigazolták. Az én fel-

adatomban ma kifejtetni azt, hogy a gondolkodás embere, mint ilyen mit tanulhat a sportférfitől, vagyis találóan kifejezve: A szellem a sport iskolájában (*L'esprit à l'école des sports*).

Az értelmi hivatásoknak van egy betegsége, melynek csiráját a középiskola padjain szedjük magunkba; ez a betegség az étellel együtt fejlődik s gyakran csak a szellemmel együtt szűnik meg. A hiúságnak és tétlenségnek ez az ábrándozása (*illusionismus*) elhitheti velünk, hogy tudjuk azt, amit a valóságban éppen nem tudunk s hogy ismereteink és tehetségünk nagyobb kiterjedésűek, mint amilyenek valóban. Ezt a káros ábrándozást többé-kevésbé mindenütt a középiskolai oktatás rendszere táplálja. Vajjon van-e köztünk olyan, akit nem döbbsentene meg az a csalóka aránytalanság, amely egy érettségizett ifjú tanulmányi ideje s a valóban elsajátított ismeretek között fenáll. Ez a visszás arány a tanár s tanuló között hallgatag kötött különös egység eredményeként jelentkezik. A tanár ezekkel az őszinte szavakkal bocsátja el a tanulót: «Én tanítottam»: ez pedig ugyancsak őszintén imígy felel: «Én tanultam». Merőben üres szavak ezek, mert az, ami a tanár szelleméből kiindult, nem gazdagította a tanuló szellemét. Ez tanúja volt a gondolatok, tények és elméletek hosszú sorának, de vajjon mindebből mennyi vált benne vérré? A szó valódi értelmében «tudni» annyi, mint örökre bírni; ebben az értelemben a tanuló bizony úgyszólván semmit sem tud. Bizonyosság erre az a zérusműveltség, mely az ilyen embereknél napfényre kerül, mihelyt kicsaljuk őket azokból a szaktanulmányokból, melyekkel a középiskola után foglalkoztak. Ez a végzetes ábrándozás, melyet a tanuló a tanítási módszerek útján szívott magába s amelyetől gyakran művelődésének későbbi folyamában és élete fogytáig sem tud felszabadulni, termeli az áltudósoknak és hamis művészeknek azt a sokaságát, mely a tudományba és művészetbe vetett hitet aláássa. Mert nem csupán a költészetnek vannak Trissotinjei, hanem az emberi tudásnak minden területén. Ha az ember egyedül ül dolgozófülkéjében a szeplőtlen, de oly hamar telefirkantott papírlapok társaságában, vajmi könnyen hajlandó elhinni, hogy csakis ő képes létrehozni azt, amit alkotott; bármely értelmi főtörvényszéket elutasít magától, még kortársainak ítélete sem képes a saját tehetségébe vetett erős hitet megingatni, mert rabja annak a csalóka hiedelemnek, hogy önmagának és másoknak legfőbb bírása.

Mily másképp áll a dolog a sportban! Olyik annak a hitnek a rabja, hogy kiváló költő, jóllehet a valóságban csak nyomorúságos rímkovács; egy másik Macaulaynak tartja magát, pedig nem egyéb szegényes kompilátornál... Ámde lehetséges-e, hogy valaki kifogástalan lovasnak, vívónak avagy futónak higgye magát? Itt a fent

említett egyezség tanító s tanuló között eleve ki van zárva: a tör, amely bordáinkat veszélyezteti, a paripa, amely a nyeregből kivet, kiméletlenül mutatják, hogy valamely ügyességben mennyire vittük; a gyakorlat ugyanabban a pillanatban ellenőrzi erőinket, ha másként nem, összehasonlítás útján másoknak eredményeivel — amit a szellem gyakorlatainál hiába keresünk.

A valóságnak ez a nap-nap után ismétlődő tanulsága a szellemnek csodálatraméltó fegyelmezője; csak kísértjük meg alkalmazását a tudományra, irodalomra és művészetre s nyomban méltányolni fogjuk a tanításnak ezt a módszerét, mely nem szemfényvesztés s nem kelepce, mint a mai középiskolai oktatás Európában általában. A sport arra tanít, hogy mit tesz tanulni, tudni, bírni s ez minden művelődésnek kezdete. Tudni annyit tesz, mint valaminek birtokában lenni s nem azt, hogy valamely könyv kezünk ügyében legyen s abból merítsük a szükséghez képest tudásunkat. Az ilyen ember hasonlít ahhoz a gépkocsishoz, aki nyugodtan ül a kormánykerék elé, mert «A tökéletes chauffeur vezérfonala» mellényzsebében van. Tudni annyit tesz, mint valaminek tulajdonosa lenni, de egyúttal azzal rendelkezni is, vagyis egy csapással minden tudását összegezni s folyó tőkévé átalakítani; olyan szokás ez, melyet a sport a legtunyábbra is ráerőszakol s amint a vívás példája mutatja, mintegy ösztönszerűen köteleességévé teszi. Ugyanígy vagyunk a nyelvekkel, melyeket csak akkor birunk, ha nyelvtan s szótár segítsége nélkül tudunk valamit megérteni s folyékonyan beszélni.

A sport továbbá a legjobb útbaigazítást adja a tanulmányokban való őszinteségre s ennek révén egyúttal legjobb iskolája a szerénységnek. Két költemény becséről vég nélkül lehet vitatkozni, de az a futó, aki először jut a célhoz, nem kétséges s bármekkora elfogultságot is tanúsítson egy vívó önmagával szemben, minőségét sikereinek abszolút mértéke szabja meg. A valóságnak eme szabályozójában, a tanulóévek ezen őszinteségében az értelmi hajlamoknak becses eleme rejlik, amely, ha gyermekkortól megszívleljük s szellemi téren is szokássá fejlesztünk, itt is utat tör a nyíltságnak s a gyakorlati érzéknek s az embert arra képesíti, hogy az életben önmaga helyezkedjék az őt megillető helyre, ahol tehetségeit sikeresen érvényesítheti s mérheti össze. Ime, mint lehet a sportbeli erkölcsök révén legbiztosabban a gyakorlatba átültetni az ókornak ezt a hatalmas s bölcs életelvét: Ismerd meg tenmagadat!

Ezen önismereten kívül a sportok iskolája: a tornacsarnokban és a stádiumban űzött gyakorlatok még egyre tanítanak: az akarás erény re s az állandó vetélkedésre, amelyek vajmi ritka jelenségek az iskola és az élet szellemi műhelyében. A gimnázium (le collége)!

Sajnos, mily komor kép az, melyet saját visszaemlékezéseink a tanítási órákról felidéznek! Ki fogja a restség, a közöny és az unalom eme nyomorúságos tanyáit, melyek híján vannak minden életnek, megeleveníteni? Mi az oka ennek a fogházi levegőnek és hangulatnak ott, ahol két derült fogalom, az ifjúság és a tudomány találkozhatnak? Azért van ez így, mert az ismereteket a gyermeknek feladat s kényszer alakjában közvetítjük s tőle egyúttal minden mozgást s életének minden megnyilatkozását megvonjuk; mert nem szoktattuk a tanulót arra, hogy a törekvés szépségét, a legyőzött nehézségben való gyönyörködést, vagyis a *rekordnak ingerét* megismerje, méltányolja és megszeresse. Önmagát felülmúlni, a tegnapi legnagyobb eredményt ma tetézni: ez az egyén haladásának termékeny képlete! Másokat felülmúlni, ma legyőzni azt, aki tegnap még háttérbe szorított: mily éltető képlete a társadalom haladásának! Jól tudom, hogy a rekordoknak ezen törvényével, mely voltaképen értelmi átfogalmazása a létérti küzdelem hatalmas törvényének, sok visszaélést követtek el; ámde van-e egyáltalában emberi intézmény, amellyel ne éljenek vissza s vajjon nem lehet-e rekordokat kedvelni anélkül, hogy áldozatul essünk a rekordmániának, s nem lehetséges-e a tökéletesedésnek egy kitűnő eszközét alkalmazni, anélkül, hogy azt megbecstelenítenők s meggyaláznók?

A legkiválóbb szellemeknek ez a törvény a nyilvánosságra, szereplésre és dicsőségre való beteges vágyakozásától menten a magasztosságában fog megjelenni: ezek be fogják érni azzal, hogy a művészetnek valamely magasztos kifejezését kinyomozzák vagy a természetnek egy súlyos titkát derítsék ki. Egy Flaubert, egy Pasteur beérték ezzel, nem törődve a tömegnek zajával és helyeslésével, Az ilyen nagy szellemek azonban kivételek s ez a szeplőtlen, szűzi eszmény általában nem elegendő arra, hogy az emberiséget önkéntes törekvésekre sarkalja. Ám a fenkölt gondolkodás ott sincs híján, ahol a becsvágyat a megbecsülés, a dicsőség és a diadal utáni törekvés éleszti: megannyi hatalmas rugója az emberi akarat megnyilatkozásának. S ebben az irányban az utóbbi években ép a sportok hozták felszínre az emberi energiának legszebb megnyilatkozásait: az akarat erőnek valóságos diadalait, amelyek az izomerőnek és az ellenálló képességnek élettanilag megszabott határait nem egyszer halomra döntötték. Az akaratnak ez a szüntelen ápolása és művelése, hatalmi körének fáradhatatlan kiterjesztése: a legnagyobb szolgálat, melyet ma az emberiségnek tehetünk; mert mellőzve minden metafizikai fejtegetést, bizonyos az, hogy az embernek értékét elsősorban akaratereje szabja meg, az az akarat, mely a sportok iskolájában nyeri páratlan edzését s amely onnan a szellem birodalmába plántálódik át.

Az akaraterő, mely keblünket duzzasztja, nem kétféle s az izommunka és szellemi munka szerint sincsen elkülönítve, hanem *egy* akarat, mely kellően fejlesztve, mindent ural s végrehajt, még a szellem tevékenységét is, melynek alkotásai bizony nagyobb összegét emésztik fel az akaraterőnek, türelemnek és kitartásnak, mint bármilyen izommunka. Gyakorlás útján nem csupán az izmoknak erejét és ellenállóképességét fokozhatjuk, hanem a szellemi munkabírást is; ámde ez a ránevelés (*training*) aránytalanul fáradtságosabb; olyannyira, hogy az arra való szoktatást a tanító rendesen elmulasztja a tanulóval, a felnőtt pedig önmagával szemben. Ne csodálkozzunk tehát azon, ha a szellem munkásai közül csak kevesen ismerik a mélyreható, az egyén egész lényét uraló s emésztő gondolatműködést, amelyet joggal hasonlíthatni az izom- és akaraterőnek ama legmagasabb megfeszítéséhez, amelyet a kerékpározás világbajnoka tanusít, amikor elsőnek igyekszik a célhoz érni.

Azok a művek, amelyeket a nagy közönség a szabad képzelet birodalmába terel, gyakran ép azok, amelyek a nehézségek legyőzése tekintetében a legnagyobb fáradtságot, az összes szellemi erőknak megfeszítését követelik. Abban a pillanatban, amikor valamely szellemi alkotásnak első tervezete jelentkezik, sugárzó egyszerűségben s könnyen megvalósíthatónak tűnik fel; mihelyt azonban a munkába fogunk, kezdődik a gond és gyötrelém. Egy regény vagy egy színdarab leírása közben gyakran olyan előre nem látott nehézségek támadnak, amelyek csak a legerősebb akarat képes diadalmaskodni s amelyek magát az író-t százszor is kimerítik s kishitűséggel, sőt undorral töltik el. Az irodalomtörténet számon tartja, hogy mennyit túrt s szenvedett egy Flaubert «a frázis vajúdása» révén s aközben, hogy az irodalomnak valamely tökéletes formáját szenvedélyesen kutatta. Nincs az az őszinte író, akit ezek a szenvedések egészen megkiméltek volna! Nos, az az önkéntes fegyelem, amely itt úrrá lesz s a művészt alkotásának befejezésére segíti, nem különbözik attól a fegyelemtől, mely a lázongó izmokat ama legmagasabb erő kifejtésre ösztökéli, amelyet megtagadni hajlandók. Állítom, hogy ezt a fegyelmezést könnyebben tanuljuk meg az izmokon, mint az agytól: először azért, mert amazoknak munkája látható, ezé pedig láthatatlan; másodsor, mert a testi erély haladását és alkotásait közvetlenül mérni tudjuk.

Nincsen tehát kétség benne, hogy az *akaratnak* uralását a gyermekkel a sportbeli gyakorlatok révén kell elsajátíttatni, mert ezek megtanítják, mint kell egy bizonyos tárgyra kitartással törekedni; bizonyosságot tesznek előtte, hogy az alkalmazott erővel az a tárgy el is érhető s megkedveltetik vele a másokkal való versengést s azt, hogy önmagát is felülmúlja. Ha az ifjúságot ezen a módon készítjük

elő és neveljük, csakhamar be fogja látni, hogy minden komoly tanulmányoknak s következképpen minden sikernek titka is a szüntelenül gyakorolt megfeszítésben rejlik. A tudásbeli ábrándozáshoz tehát, amely az iskola légkörét megmételjezi, egy másik nem kevésbé veszedelmes baj járul, az ábrándozó munkálkodás; a sportok életető behatásának azonban egyik sem képes ellentállni, ami az észnek fontos tanulságul szolgálhat.

Miután a szellem a sport részéről őszinteség és szerénység, becsvágy és akaraterő dolgában jótékony befolyásolásban részesült, erről az oldalról még egyéb jótéteményeknek lehet részese. Ez az erkölcsi jólétre és boldogságra olyannyira fontos elem a *remény*, amely megóv bennünket a kishitűségtől, elmúlt művelődési korszakoknak eme ragadó nyavalyjától. A sport az *optimismusnak iskolája*: nem ama balga rózsás világnézeté, mely a valósággal ridegen szembeállítja azt a tételt, hogy minden jól van, még ha nem volna is jó; hanem ama gyakorlati, tudományos és nemesítő optimismusé, amely mindig azt tanítja, miként állhat az élet a jónak és a boldogságnak szolgálatában, mert minden erőbefektetésre csálhatatlanul s mintegy jutalomképen a megfelelő, egyenértékű sikert engedi következni.

Bármily csekély legyen is születésénél fogva izmaink erőkészlete, a józan és tartós gyakorlás ezen gyengeségből olyan eredményt fog fejleszteni, amely messze felülmúlja saját reményeinket és másoknak jóslatait. Bármilyen ügyefogyottak is voltunk természetűtől fogva gyermekkorunkban, helyes és céltudatos eljárás mellett oda kell jutnunk, hogy erőben és ügyességben fölülmúljuk azokat, akik testi nevelésüket elhanyagolták. Ebből kiderül az, hogy milyen értelemben szoltam a sportoknak épületes sportbeli tanulságáról; ez bizonyosság arra is, hogy sorsunkban a véletlennek osztályrésze és a gyógyíthatatlannak szerepe jóval csekélyebb, mint amilyennek tudatlan csüggedésünk képzeleli; ez teszi bizonyossá, hogy tevékenységünknek kerete aránytalanul kiterjedtebb lehet, mint ahogy sejtettük — szóval, hogy jóval, de jóval több munkakifejtésre vagyunk képesítve, mint önmagunk s mások magunkkal elhitettük. Hisz látjuk, hogy a módszeres eljárás még a természetes fogyatkozásokat is eltünteti: Demosthenesnek dadogását és a siketnémák kegyetlen hallgatását. Mindenki, aki az emberi faj átlagához tartozik, gyakorlás révén képes testi tehetségeit az érzett szükségleteken túl fokozni s a sportnak hódoló híve egy napon arra a meggyőződésre ébred, hogy a természet őt az erőknél s ügyességeknél olyan gazdagságával ruházta fel, amelyet önmaga sem sejtett, nemhogy gyakorlatilag érvényesített volna. Csodálatraméltó tanítása a reménynek s az életképes optimizmusnak! De vajjon alkalmazható-e a szellem tehetségeire is? Bizonyosra veszem.

Nekem úgy tetszik, hogy mi csaknem kivétel nélkül sokkal kevesebbet tudunk s jóval *kevesebbet tanulunk*, mint amennyit kellene és tudnánk. Azt vallom, hogy észbeli erőfejlesztésünk és munkánk általában tetemesen kisebb, mint aminő lehetne, ha egyszerűbben, módszeresebben szerveztetnék. A szellemileg rest gyermeknek lustaságát az egytetemes tétlenségben észre sem vesszük; helyel-közzel, igaz, megszidjuk és gyötörjük, de a lustaság végre mindig felülkerekedik... Hány tanuló állítja például a legnagyobb lelki nyugalommal, «*hogy a mennyiségtant képtelen megérteni;»* a mennyiségtant! mely nem egyéb az alanyból, állítmányból és jelzőből alakított mondatok sorozatánál, amelyek tehát, ha kellő összefüggésben sorakoznak, semmi alapot sem nyújtanak a megnemértésre, ha csak nem kifejezetten gyenge szellemről van szó. S a passzív ellenállásnak ezt a hivatkozását mégis megtűrjük! De, kérdem tisztelettel, vajjon mit felelne a lovaglómester egy rendesen s jól megtermett ifjúnak, aki azzal mentegetődnék, hogy kengyel nélkül nem képes nyeregbe szállni? Vállalat volna s addig ismételtetné a tanulóval a kísérletet, amíg nem sikerülne! Ó, vajha a szellem ebben is példa s épületes minta gyanánt fogadná a sportot, mely bizonyosságot tesz arról, hogy az emberi gépezetnek átlaga jeles minőségű.

A csüggedő tanulónak, az önmagában nem bízó embernek ezt kiáltjuk szüntelen: «*Rajta, szedd össze magadat! Hisz tenmagad sem ismered szellemednek forrásait, ne várj hát arra a valószínűtlen véletlenre, mely azokat előtted feltárja. Végtelenül gazdagabb vagy tehetségekben, semmint magad is vélnéd, még akkor is, ha az emberi agysejtesoportozatoknak valamely egészen közönséges példánya lennél... Nézd! Évszázadokon keresztül sínlődik egy nép a tudatlanságban és műveletlenségben... Jön egy civilizáló alkotmány s néhány év leforgásával más nép lett belőle, egyenrangú a legművelődöttebbekkel... Az intellektumnak hatalma, melyről immár tanúságot tesz, eltemetve és parlagon nyugodt tehát benne...»*

Az emberiségnek mily csodálatraméltó haladását lehetne megvalósítani, ha sikerülne az emberekben azt a hitet életre kelteni, hogy ezek a lappangó erők bennük szunnyadnak! S valóban, azok a népek, amelyeknél ez az önbizalom egy vagy más okból — gyakran pusztán azért, mert az illető nép ifjú — eleven és lüktető, vállalkozásaikban a legmerészebbek, s ezeknek nyomában a legmeglepőbb eredmények kelnek versenyre. Önök mindannyian sejtik, hogy melyik nagy és fiatal népre gondolok ebben a percben; nos, ép ez a legkülönbözőbb segédforrásokban oly gazdag, vállalkozásaiban oly merész s önmagában oly csodásan bízó nép egyike a legsportszerűbb nemzeteknek a föld kerekiségén; az a nép, mely azokból a követelésekből,

melyeket az izmokkal szemben támaszthatni, megtanulta, hogy mily követelések jogosultak az agyvelővel szemben.

Sietek a befejezéshez. Ebben a futólagos vázlatban csak röviden érinthettem a hatalmas tárgyat; távol vagyok attól, hogy alaposan kiderítettem volna azt, ami kevéssé alkalmas tárgya egy rövid beszédnek, mert valóságos kultur- és életprogramm, értem a «szellem fegyvelmezését a test fegyvelmezése alapján.» A szellemet uralni nehezebb, mert a szellem láthatatlan és megfoghatatlan; ezen okból aránytalanul tökéletesebbek a test fegyvelmezésének módszerei s immár kevésbbé függenek az elméleti fejtegetésektől és véleményektől. Kívánatos, hogy a felvilágosodott értelmiség ezt elismerje és arra törekedjék, hogy hasznára fordítsa azokat az előnyöket, amelyeket a sportbeli módszerek mindannyiunk szemelättára kivívtak . . . Az emberi lény valamennyi törekvésében egy; ha tehát boldogulni akar, általában ugyanazt az eljárást kell hogy kövesse. Tereljük hát szellemünket őszintén a sportok iskolájának irányába: itt tanulhatunk őszinteséget és szerénységet a tanulmányokra s a tudásra, becsvágyat s akaraterőt cselekvéseinkre, bátorságot és nyíltszívű reménykedést vállalkozásainkra; mindez pedig frisseséget kölcsönöz az életnek s jogosultságot a létnek . . . Viszont abban sincs kétség, hogy irány, mérséklés és ellenőrzés tekintetében a szellem a maga részéről is jótékony befolyással lesz a testgyakorlatra s a teljes egyensúly ép ezen kettős tevékenység s kölcsönös ellenőrzés révén fog helyreállni.

Ebben látom az engem ért megtisztelő meghívásnak egyedüli jogcímét. Önök előkelőnek tartották, hogy az olimpiai kongresszus megnyitó beszédét az írók egyesületének elnöke mondja el, amire én felette büszke vagyok. Önök eleven kifejezői az emberi energia kétféle alakjában megnyilatkozó testvéresülésnek, mert hisz a modern tudomány vívmányaival igyekeznek a testi kultura törekvéseit jogaihoz segíteni. Eleve köszönetet mondok önöknek azért a jótéteményért, amely tárgyalásaikból az emberiség testére és szellemére hárulni fog; dolgozzanak tántoríthatatlanul egy erősebb és értelmesebb emberiség nevelésén: ennek maradandó értéke van!»

*

Mi, akik éber figyelemmel hallgattuk és kellő szakértelemmel tanulmányoztuk egy előkelő elmének ezt a megnyilatkozását, mely címénél hol többet, hol kevesebbet nyújt, úgy találjuk, hogy a szellemi és a testi tulajdonságoknak s azok viselőinek ez az elmés szembeállítás és összehasonlító elemzése szónoki erejénél és stílári szépségeinél fogva is megkapó s a mai középiskolára való kitéréseinél fogva

kíválóan időszerű is, de azért már tendenciájánál fogva is nem egy gyengét és rést hagy, melyen a gondolat munkásai igazukat vitathatják. Nekem legalább úgy tetszik, hogy Prévost a formát a lényeggel, az esz- közt a céllal, az egészet a résszel tévesztette össze s amikor az akaraté- nek himnuszát zengi, ezt a lelkiek mellőzésével túlzott egyoldalúsággal a testi skálára alapítja. A testgyakorlatok módszerének jelessége még nem egyértelmű a sport mindenhatóságával; amit ő annyira magasz- tal, a testi ügyesség és gyakorlatokra alkalmazható abszolút, mond- hatnók matematikai mérési módszer, voltaképen eszköz s olyan ki- váltság, mely a szellemiekben már kevésbé, a lelkiekben pedig egy- általában nem alkalmazható: mert hogyan is mérjük a hajlamot, a tehetséget, a lángészt; s minő számokkal s egységekkel fejezzük ki az erényt, a jóságot, az önfeláldozást, bátorságot és könyörületességet? s vajjon egy vers betanulásánál s az emlékezésnél általában nem ugyan- azt az ismétlő módszert követjük-e mint a tornagyakorlatoknál?

Ismétlem: a módszer tökéletessége még nem mindenhatóság; testi ügyességek és előnyök híján is képzelhető lelkiileg nemes ember, valamint hogy megfordítva a testi tökéletességektől duzzadó egyén gyalázatos lelket is rejthet magában. Én úgy látom, hogy különösen napjainkban a *lelki nevelés és edzés* kiveszőfélben van, jóllehet a test- szellemivel egyetemben voltaképen csak ez adná meg az emberi típus- nak magasztos olimpiai koncepcióját.

Nélkülöztük továbbá ennek a dicsőített rekordmódszernek alkal- mazását az iskolában, még pedig túlzás és visszaélés dolgában, ami pedig felette meglepő és tanulságos lett volna; mert valamint az ú. n. jeles deákok szorgalmuk és tudásuk legjavát rendszeren az iskola pad- ján adják ki s az élet porondján a legjobb érettségi bizonyítvánnyal sem tudnak boldogulni, azonképen a bajnokok és rekordhősök sem tartoznak a legegészségesebb és leghosszabb életű emberekhez, hanem magukban hordják időelőtti pusztulásuk csíráit. — Pompás ellen- hasonlat kínálkozott volna a «szellemi gimnasztika» fogalmának kellő alkalmazásával, melyet eredetileg ép a testiektől kölcsönöztünk! Mert ime a tornában és a sportban sem az a helyes végcél, hogy egyik- másik gyakorlatot s izomsoportot a többieknek rovására bármekkora tökéletességig, de mégis csak egyoldalúan fejlesszünk, hanem a fő az, hogy minél többoldalú gyakorlatok és sportok révén az összszervezet váljék alkalmassá a munkára s ellenállásra s hogy az ebből fakadó edzett összállapotból nyereség háruljon a szellemre és a lélekre, az egyénre és a hazára egyaránt.

Prévost fejtegetései igen alkalmasak arra, hogy több vitás pæda- gogiai napikérdést kellően megvilágítsunk. Avagy nem érzi mindenki, hogy akkor, amikor a sportok iskolájában fejlesztett egyéni remény-

kedéstől s a sportbeli optimizmusról szól, ezzel közvetve az osztályozás és a vizsgarendszer előnyeit dicséri? s amikor a szellemi munkabírásnak szinte határtalan fokozhatóságát fejtegeti s nyíltan vallja, hogy a mai tanuló ifjúság sokkal kevesebbet tud és jóval kevesebbet tanul, mint amennyit kellene és tudna, ezzel csattanós érvvel szolgál a szellemi túlterhelésnek úntig felpanaszolt réme ellen? Felette kapóra jönnek a középiskolai módszerről és az oktatás sikertelenségéről tett vallomásai is, melyeket a mi szociológusainknak különös figyelmébe ajánlok, mert ez talán mégis meggyőzi őket arról, hogy a magyar középiskolát nem sok joggal hurcolták a vádlottak padjára s az iskolát másutt is szívesen teszik a közvélemény bűnbakjává.

De nem folytatom. Igénytelen megjegyzéseimmel csak az iskolaigazgatót óhajtottam szolgálni, ami mindannyiunknak szent kötelessége. Ezzel mitsem vontam le a kiváló író művéből, mely eszmegazdagságánál fogva szüntelen gondolkodásra s eredményes összehasonlításra ösztönzi az olvasót.

KEMÉNY FERENC.

NEMZETKÖZI ÁRAMLATOK.

A nemzetköziségnek a szellemiek birodalmában való mind nagyobb térfoglalása szükségképen visszahatással kell, hogy legyen magára az iskolára és a közoktatásügyre. Mind sűrűbben jelentkeznek a szemhatáron kezdeményezések, tervek s javaslatok, melyek az eddigi szűk korlátok lebontását s a nemzeti keretek kiszélesítését célozzák. A német császár kezdeményezte német-amerikai tanárcsere legújabb szeme ennek a lassan érő folyamatnak. Ezeknek a törekvéseknek termékeny melegágyai a nemzetközi békekongresszusok, melyeknek közönységét — megengedem — jórészt utopisták és ideálisták, de kivétel nélkül jóhiszemű emberek teszik. Magam vagy tíz év óta veszek cselekvően részt ebben a mozgalomban s mondhatom: a békebarátok agyában a tanítás és nevelés ügyét illetőleg is sok nemes eszme és üdvös gondolat fogant meg, sajnos a nélkül, hogy az ige mindenkor testet öltött volna. Az ifjúságnak emberségesebb szellemben való nevelése, a tanítóságnak bevonása a békemozgalomba s a békére való nevelés munkájába,* olyan történelmi tankönyveknek megírása, a

* Az 1896-ban Bpsten megtartott nk. békekongresszusból kifolyólag e sorok írója Jókai-val egyetemben szerkesztett egy *«Felhívást az ifjúság nevelőihez, tanítóihoz s főleg a történelem tanáraihoz»* (megjelent a Tanár-egyesületi Közben 1897—98. 265. lap).